

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Jild 3, Son 11

2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 11 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳақимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Тошкент давлат юридик университети.

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги

педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодири Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

Kucharov Jamshid Qulnazarovich

ROSSIYANING PAXTA YETISHTIRISH BORASIDAGI SINOV-TAJRIBALARI XUSUSIDA AYRIM MULOHAZALAR (TURKISTON TO'PLAMI MATERIALLARI ASOSIDA) 11-14

Taʼbaev Amirbek Ashirbaevich

Б.Х.КАРМИШЕВА АСАРЛАРИДА “ИЛК ҚАБИЛАЛАР”ГА ОИД ЭТНОНИМЛАР МАСАЛАСИ 15-23

Ҳамаев Нодирбек Мўминович

ТУРКИСТОНДА ИСТИҚЛОЛ УЧУН КУРАШНИНГ РИВОЖЛАНИБ БОРИШИ ВА УНИНГ МАТБУОТДА ЁРИТИЛИШИ (1920-1924) 24-32

Tilavova Shahnoza Salohitdinovna

XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA BUXORO AMIRLIGIDA JADIDLARNING FAOLIYATI 33-36

Қозоқов Тоҳиржон Қодиралиевич

НАМАНГАНДА ҚОЗИЛАР ВА СУДЛАР ТАРИХИ 37-42

Артикбаев Ойбек Салимахамаатович

ЎЗБЕК-ҚОЗОҚ ЭТНОМАДАНИЙ АЛОҚАЛАРИНИНГ ОИЛАВИЙ УРФ-ОДАТ ВА МАРОСИМЛАРДА НАМОЁН БЎЛИШИ (XX АСР ТОШКЕНТ ВОҲАСИ МИСОЛИДА) 43-56

Atavullayeva Shaxlo Musoyevna

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI BIRINCHI KONSTITUTSIYASINING YARATILISH TARIXI ... 57-62

8.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

Қўчқаров Файзулло Абдужабборович

ХОРИЖИЙ ИНВЕСТИЦИЯЛАР – АГРАР СОҲАНИ ИННОВАЦИОН РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ 63-70

Shao Junling

ANALYSIS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UZBEKISTAN'S REGIONAL ECONOMY .. 71-76

Ashirov Nurmurod Qulmatovich

RAQAMLI TECHNOLOGIYALARDAN KENG KO'LAMDA FOYDALANISHDA BANK TIZIMINI IMKONIYATLARINI OSHIRISH YO'LLARI 77-82

Togayev Salim Sobirovich

BANK XIZMATLARIGA BO'LGAN ISHONCHNI OSHIRISH YOHUD MIJOZNI JALB QILISHNING SAMARALI YO'LLARI 83-89

Саттаров Ғанижон Озодович

МИНТАҚА РАҚОБАТБАРДОШЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА ЭКСПОРТ САЛОҲИЯТИДАН ФОЙДАЛАНИШ ОМИЛЛАРИ 90-96

<i>Yakubova Samira</i> LEVERAGING PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIPS: STRATEGIES FOR OPTIMAL INVESTMENT FINANCING	97-102
<i>Abdualiyev Hamidulla Toxirjonovich</i> OLIY TA'LIM MUASSASASINING INNOVATSIYALARNI BOSHQARISH TIZIMIDAGI LOYIHALARNI BOSHQARISH OFISI	103-109
<i>Egamberdiyeva Salima Rayimovna</i> XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA QISHLOQ XO'JALIGIDA AKTIVLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	110-118
<i>Xolmamatov Diyor Haqberdievich</i> SANOAT KORXONALARINING BOZORDAGI MAVQEINI BAHOLASHDA SPACE TAHLIL USULIDAN FOYDALANISH	119-127
<i>Gafurova Dilshoda</i> INNOVATIVE MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION: ASSESSING STRATEGIES AND IMPACTS	128-132
<i>Xomidov Abdugaffor Axmadjonovich</i> TA'LIM SOHASIDA LOYIHALARNI BOSHQARISH	133-139
<i>Raxmonov Mirvoxid Rajabovich</i> NAVOIY VILOYATI ASOSIY KAPITALIGA INVESTITSIYALAR TUZILISHI VA DINAMIKASI TAHLILI	140-149
<i>Boyjigitov Sanjarbek Komiljon o'g'li</i> DON VA DONNI QAYTA ISHLASH KORXONALARIDA MARKETING XIZMATI SAMARADORLIGINI BAHOLASHDA SNW TAHLIL USULINING O'RNI VA UNI QO'LLASH XUSUSIYATLARI	150-159
<i>Aziza Umarova</i> AKSIYALARNI BIRLAMCHI OMMAVIY JOYLASHTIRISH (IPO) AMALIYOTI ORQALI MOLIYAVIY RESURSLARNI SHAKLLANTIRISHNING HORIJ TAJRIBASI	160-167
<i>Абдуллаев Бунёд Ўткирович</i> СУРХОҲДАРЁ ВИЛОЯТИДА ЭКОЛОГИК ТУРИЗМНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ АСОСИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИ	168-178
<i>Matjonov Bekjon Ravshonbekovich</i> SOME CHARACTERISTICS OF ENSURING FOOD SAFETY IN UZBEKISTAN	179-185
<i>Алиматова Наргис Абдухалиловна</i> КАМБАҒАЛЛИКНИ ҚИСҚАРТИРИШ-РАҚОБАТБАРДОШЛИК ОМИЛИ.....	186-197

09.00.00 - ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

<i>Kobulniyazova Gulchexra Toshpulatovna</i> F. NITSSHE "HAYOT FALSAFASI" KONSEPSIYASI IJTIMOY RIVOJLANISHNING IRRATSIONAL ASOSI	198-204
<i>Qaxorov Pulotjon Xursanmurodovich</i> INSON MOHIYATI, UNING BIOLOGIK VA IJTIMOY TABIATI	205-211
<i>Турсунов Лочин Эркинович, Хакимова Дилноза Юсуфхоновна</i> РАЗВИТИЕ ПРАВОВОГО СОЗНАНИЯ У ЖЕНЩИН В УЗБЕКИСТАНЕ	212-218
<i>Urinboyev Dilmurod Tura o'g'li</i> HUQUQIY FAOLLIK VA HUQUQIY MADANIYATNI RIVOJLANTIRISH MUOMMOLARI.....	219-225
<i>Яздонов Зикирилло Шукуруллоевич</i> АЛ-ҲАКИМ АТ-ТЕРМИЗИЙНИНГ СЎФИЁНА ҚАРАШЛАРИ ВА МАЛОМАТИЙЛИККА МУНОСАБАТИ	226-231
<i>Nabiyev Maxsud Abdumannonovich</i> IQTISODIY MADANIYATNING MAZMUNIVAMOHIYATI	232-238
<i>Haydaraliyev Shuhratjon</i> MARKAZIY OSIYODA MILLATLARARO MUNOSABATLARNING MILLIY VA MINTAQAVIY XUSUSIYATLARI	239-243
<i>Хамраев Сардорбек Шарафутдинович</i> ЭКОТУРИЗМ ЖАРАЁНЛАРИНИ РИВОЖЛАНИШИНИНГ ТАРИХИЙ ЭВОЛЮЦИЯСИ..	244-250
<i>Xashimov Sheraxon Jo'raxonovich</i> O'ZBEKISTONNING XALQARO IMIDJINI YUKSALTIRISHDA MILLIY TURIZMDAGI EKOLOGIK TURIZMNING TUTGAN O'RNI	251-260
<i>Хатамова Рашида Закиржановна</i> ПАТРИОТИЗМ КАК ЭЛЕМЕНТ КУЛЬТУРЫ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ	261-266
<i>Патиев Холдор Икромович</i> ЖАДИДЧИЛИК ҚАРАШЛАРИ НЕГИЗИДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИНИНГ ВУЖУДГА КЕЛИШИ ВА ЖАМИЯТДА РИВОЖЛАНИШИ	267-275
<i>Ismoilova Hayitxon Maxammadjonovna</i> FARG'ONA VODIYSIDA OILA URF-ODATLARI VA QADRIYATLARINING TRANSFORMATSIYASI VA UNING IJTIMOY JARAYONLARDA NAMOYON BO'LISH XUSUSIYATLARI	276-280
<i>Raximova Rayxon Abdurasulovna</i> GLOBALLASHUV VA OILA AXLOQIY MADANIYATINING O'ZARO ALOQADORLIGI	281-287
<i>Raxmankulov Farhod Raximkulovich</i> MULKDORLAR QATLAMIDA IJTIMOY MAS'ULIYAT TUYG'USINI SHAKLLANTIRISH MASALALARI	288-292
<i>Shirinov Anvar Qanoatovich</i> MARKAZIY OSIYODA INSON TARAQQIYOTINING DOLZARB MASALALARI	293-299

Xandamova Marifat Akramovna
 “OSOR AL-BOQIYA” – ABU RAYHON BERUNIY ILMIIY IJODINING DURDONASI.....300-304

Teshaboev Muhiddin Marifovich
 IJTIMOIIY DAVLATDA IJTIMOIIY ADOLATNI TA’MINLASH VA IJTIMOIIY INSTITUTLARNING
 MAQSADI 305-311

Karimov Rahmat Rahmonovich, Bekbayev Rauf Rustamovich
 MADANIY ANTROPOLOGIYA FANINING PREDMETI VA IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLAR
 TIZIMIDAGI O’RNI 312-320

Talapov Baxriddin Alijanovich
 DEMOKRATIYA VA SHARQONA BOSHQARISHNING ETNODIFFERENSIAL
 XUSUSIYATLARI 321-326

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Ayuzmuratova Nurjamal Dastanbaevna
 КАРАКАЛПАКСКИЕ ЖЕНСКИЕ ЛИЧНЫЕ ИМЕНА.....327-332

Olga Filippova
 ADDING REDUNDANCY FUNCTIONS TO CLUSTERED IMPLEMENTATION 333-345

Egamnazarova Zaynab Xolmurod qizi
 INGLIZ TILIDAGI RIELTORLIK FAOLIYATIGA OID TERMINLARNING O’ZBEK TILI O’ZLASHISH
 MASALALARI 346-351

Narzieva Gulnoza Akbarovna
 LEKSIK BIRLIKLARDA MILLIY – MADANIY KOD IFODASI 352-357

Qodirova Mukaddas Tog’ayevna, Ibragimova So’g’diyona Ikrom qizi
 INGLIZ-O’ZBEK TILLARIDA VERBAL VA NOVERBAL MULOQOT TABULARINING
 QO’LLANILISHI 358-362

12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР

Tўраев Сардор Абдихаким ўғли
 ИНТЕРНЕТ ТАРМОҒИДАН ФОЙДАЛАНИБ СОДИР ЭТИЛАДИГАН ЖИНОЯТЛАРНИНГ
 ОЛДИНИ ОЛИШНИНГ УМУМИЙ ЧОРАЛАРИ 363-371

Атаев Шокир Куранбаевич
 ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИНИ МАЪМУРИЙ-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ
 АСОСЛАРИНИ ЯНАДА ЛИБЕРАЛЛАШТИРИШ 372-377

Юсупов Илхомжон Ибодиллаевич
 ҲУҚУҚИЙ АНИҚЛИК ПРИНЦИПИНING АЙРИМ НАЗАРИЙ - ҲУҚУҚИЙ ЖИҲАТЛАРИ
 ХУСУСИДА 378-385

13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

Adizova Nigora Baxtiyorovna
 MUAMMOLI TA’LIM ASOSIDA BOSHLANG’ICH SINIF O’QUVCHILARINING DIVERGENT
 TAFAKKURINI TARBIYALASH VA RIVOJLANTIRISH 386-390

<i>Tkacheva Anastasiya Aleksandrovna</i> O'ZBEKISTON OLIY O'QUV YURLARI TALABALARINING IJTIMOYIY-MADANIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH UCHUN ISPAN TILINI O'QITISHDA VIRTUAL REALLIKDAN FOYDALANISH	391-400
<i>Uralova Muxabbat Sanjar qizi</i> BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHISINING IJODIY-METODIK FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH.....	401-406
<i>Kenjabaev Jahongir Abdusalimovich</i> METHODOLOGY FOR TEACHING ENGLISH BASED ON INTERNET RESOURCES	407-411
<i>Abdusamatov Alisher Sobirovich</i> TA'LIMNI LOYIHALASHTIRISH JARAYONIGA SEMIOTIK YONDASHUV	412-417
<i>Ibragimova Ehtiyotxon Ismailovna, Sobirova Nargiza Numonjonovna</i> TA'LIMDA NOVERBAL VOSITALARNING O'RNI	418-422
<i>Babayeva Maxfuza Abduvaitovna</i> TA'LIMDA FANLARARO BOG'LANISHNING AHAMIYATI	423-429
<i>Nazarova Zarrina Allaberdiyevna</i> MAKTAB O'QITUVCHILARINING KREATIV SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH USULLARI.....	430-435
<i>Jumayeva Gulnora Tursunpulatovna</i> O'QITUVCHILARINING KASBIY MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHNING SHART- SHAROITLARI	436-442
<i>Умаров Азиз Авазович</i> ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АУДИОВИЗУАЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА	443-447
<i>Ahmadjonova Odina Anvarjon qizi</i> INGLIZ TILI DARSLARIDA O'QUVCHILARNING KOMMUNIKATIV NUTQIY KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI(STEAM TA'LIM TEXNOLOGIYASI MISOLIDA).....	448-453
<i>Otamurodova Shamsu Qamar Otamurodovna</i> DIVERSIFIKATSIYA TAMOYILI ASOSIDA TALABALARNING KREATIVLIGINI YUZAGA CHIQRISH METODIKASI	454-461
<i>Komilov Nodirbek Bokijonovich</i> THE IMPORTANCE OF THE HISTORY OF MEDICINE IN INCREASING THE EXCLUSIVE COMPETENCE OF FOREIGN STUDENTS	462-466
<i>Sapieva Nargiza Mamayusufovna</i> IQTIDORLI O'QUVCHILARNING KREATIV FIKRLASH KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNI IJTIMOIY-PEDAGOGIK QO'LLAB-QUVVATLASH	467-478
<i>Norqobilova Rayxona Davlatovna</i> XORIJIY FANLARDAN BOLALARNING MAKTABGA TAYYORGARLIGINING DIAGNOSTIKASI	479-484

<i>Mamatkodirov Maxammadali Mamatisakovich</i> SINFDAN TASHQARI MASHG'ULOTLAR UCHUN RAQAMLI VOSITALAR VA PLATFORMALARNI HAMDA O'QITISH USULLARINI TANLASH	485-492
<i>Irgasheva Umida Raimjanovna</i> TALABALAR KASBIY NUTQ KOMPETENTSIYASINI STEAM TEXNOLOGIYASI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	493-498
<i>Turayeva Lolaxon Yuldashevna</i> ERKIN MEXANIK TEBRANISHLARNI MAPLE DASTURIY VOSITASI YORDAMIDA O'RGANISH VA NAMOYISH ETISH	499-505
<i>Kushakova Gulnora Egamkulovna</i> TALABA YOSHLARNI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASHNING PEDAGOGIK VA PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI	506-510
<i>Kenjabayeva Dilafruz Abdisalimovna</i> OLIV O'QUV YURTI SHAROITIDA ZAMONAVIY O'QITUVCHINI TAYYORLASHNING DEONTOLOGIK KOMPONENTI	511-518
<i>Xasanova Gulnoza Raxatjanovna</i> KREDIT-MODULLI TA'LIM TIZIMI JARAYONIDA OLIV TA'LIM MUASSASALARI TALABALARINING MUSTAQIL ISHLARINI TASHKIL ETISH MUAMMOLARI	519-525

13.00.00- Педагогика фанлари

Tkacheva Anastasiya Aleksandrovna,
Samarqand davlat chet tillar instituti dotsenti,
filologiya fanlari nomzodi
E-mail: anastasi72@yandex.ru

**O'ZBEKISTON OLIY O'QUV YURLARI TALABALARINING IJTIMOYIY-MADANIY
KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH UCHUN ISPAN TILINI O'QITISHDA VIRTUAL
REALLIKDAN FOYDALANISH**

Annotatsiya. O'zbekiston oliy o'quv yurtlarida ispan tilini o'qitishda virtual haqiqatdan (VR) foydalanish talabalarning ijtimoiy-madaniy kompetentligini rivojlantirish uchun katta salohiyatga ega. Ushbu maqolada VR-ni o'quv jarayonida qo'llashning turli jihatlarini o'rganadi, shuningdek, uning talabalarning til va madaniyatlararo ko'nikmalarini rivojlantirishdagi afzalliklari va ahamiyatini muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: virtual reallik, geymifikatsiya, ijtimoiy-madaniy kompetentlik, innovatsion pedagogik texnologiyalar, immersiv ta'lim.

Tkacheva Anastasia Aleksandrovna
Associate Professor of the Samarkand State Institute of
Foreign Languages, Candidate of Philological Sciences

**THE USE OF VIRTUAL REALITY IN TEACHING SPANISH IN ORDER TO DEVELOP THE
SOCIO-CULTURAL COMPETENCE OF UNIVERSITY STUDENTS IN UZBEKISTAN**

Abstract. The use of virtual reality (VR) in teaching Spanish in higher educational institutions of Uzbekistan has a significant potential for the development of socio-cultural competence of students. This article examines various aspects of the use of VR in the educational process and discusses its advantages and significance for the development of students' linguistic and intercultural skills.

Keywords: virtual reality, gamification, socio-cultural competence, innovative pedagogical technologies, immersive education.

Ткачева Анастасия Александровна,
доцент Самаркандского государственного института
иностранных языков, кандидат филологических наук

**ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ВИРТУАЛЬНОЙ РЕАЛЬНОСТИ В ПРЕПОДАВАНИИ ИСПАНСКОГО
ЯЗЫКА В ЦЕЛЯХ РАЗВИТИЯ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ
ВУЗОВ УЗБЕКИСТАНА**

Аннотация. Использование виртуальной реальности (VR) в преподавании испанского языка в высших учебных заведениях Узбекистана имеет значительный потенциал для развития социокультурной компетенции студентов. В данной статье исследуются различные аспекты применения VR в

образовательном процессе и обсуждаются её преимущества и значимость для развития языковых и межкультурных навыков студентов.

Ключевые слова: виртуальная реальность, геймификация, социокультурная компетенция, инновационные педагогические технологии, иммерсивное образование.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SP1342V3I11Y2023N53>

Kirish. Zamonaviy dunyo oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilaridan nafaqat yuqori ilmiy yutuqlarni, balki madaniyatlararo muloqot ko'nikmalarini, madaniy farqlarni tushunishni va yangi ijtimoiy-madaniy muhitga moslashish qobiliyatini o'z ichiga olgan rivojlangan ijtimoiy-madaniy kompetentlikni ham talab qilmoqda. Shu nuqtai nazardan, chet tillarini, shu jumladan ispan tilini o'qitish O'zbekiston oliy o'quv yurtlari talabalarining ijtimoiy-madaniy kompetentligini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

Biroq, ispan tilini o'qitish va an'anaviy o'quv muhitida ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirishni amalga oshirish muayyan cheklovlarga duch kelishi mumkin. Bir yo'nalishli o'quv materiallari va Ispaniya madaniyati bilan o'zaro aloqalarning cheklangan imkoniyatlari talabalarining ta'lim samaradorligini va ijtimoiy-madaniy kompetentligini shakllantirishni cheklashi mumkin. Shu nuqtai nazardan, ta'limda virtual reallikdan (VR) foydalanish talabalarga ispan madaniyatiga immersiya qilish va haqiqiy vaziyatlar bilan o'zaro aloqada bo'lish imkoniyatini berish orqali yangi istiqbollarni ochishi mumkin.

Mazkur maqolaning maqsadi O'zbekiston oliy o'quv yurtlari talabalarining ijtimoiy-madaniy kompetentligini rivojlantirish uchun ispan tilini o'qitishda virtual reallikdan foydalanish imkoniyatlarini o'rganish va tahlil qilishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar qo'yildi:

1. Ta'lim va tilni o'rganishda virtual reallikdan foydalanishning nazariy asoslari va tushunchalarini tahlil qilish.
2. Ispan tilini o'rgatish va ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirish uchun virtual reallikni qo'llash bo'yicha boshqa mamlakatlarning tajribasini ko'rib chiqish.
3. Ispan tilini o'qitish va O'zbekiston oliy o'quv yurtlari talabalarining ijtimoiy-madaniy kompetentligini rivojlantirish kontekstida virtual reallikdan foydalanish samaradorligini o'rganish.
4. O'zbekiston oliy o'quv muassasalari talabalarining ijtimoiy-madaniy kompetentligini rivojlantirish uchun o'quv jarayonida virtual reallikdan samarali foydalanish bo'yicha amaliy tavsiyalar berish.

Ushbu tadqiqot natijalari virtual reallikni o'quv jarayoniga yanada joriy etish va ispan tilini o'qitish sifatini oshirish hamda O'zbekiston oliy o'quv yurtlari talabalarining ijtimoiy-madaniy kompetentligini rivojlantirish uchun asos bo'lishi mumkin.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi. Virtual reallik (VR) foydalanuvchining virtual muhitda ishtiroki haqidagi tasavvurni yaratadigan texnologiya hisoblanadi. So'nggi yillarda VR ta'lim sohasida, shu jumladan chet tillarini o'rganishda tobora ommalashib bormoqda. Ispan tilini o'rgatish va ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirishda VR-dan foydalanish tadqiqotchilar uchun ham qiziqish uyg'otadi. Bunday tadqiqotlar va ilmiy ishlarni ko'rib chiqish ushbu sohaning hozirgi holati to'g'risida tasavvurga ega bo'lishga hamda uning rivojlanish tendensiyalari va yo'nalishlarini aniqlashga imkon beradi. Quyidagi misollar ushbu sohadagi ba'zi tadqiqotlarni aks ettiradi:

1. Hua C., Wang J. tomonidan olib borilgan tadqiqotda [4] VR-ni chet tillarni o'qitish uchun qo'llanilgan, hamda immersiyaning o'rganish samaradorligiga ta'siri o'rganilgan. Tadqiqotchilar VR-dan foydalanish yanada real va immersiv o'quv muhitini yaratishini, shuningdek, tilning motivatsiyasi va assimilyatsiyasini oshirishini aniqladilar.

2. Shadiev R., Wang X., Yueh Min H.larning ilmiy maqolasida [7] chet tillarni o'rganish kontekstida ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirish uchun VR-dan foydalanishi o'rganiladi. Mualliflarning ta'kidlashicha, VR talabalar chet tilida so'zlashuvchi odamlar va madaniyat bilan o'zaro aloqada bo'lishlari mumkin bo'lgan o'quv vaziyatlarini yaratishga imkon beradi. Bunday faoliyat ularning madaniyatlararo kompetentligini rivojlantirishga yordam beradi.

3. Parmaxi A. qalamiga mansub ilmiy maqolada [5] tillarni o'rganish uchun VR-dan foydalanish bilan bog'liq dolzarb tadqiqotlar haqida umumiy ma'lumot berildi. Mualliflar VR-ni og'zaki nutq, yozma matnlarni tushunish va yozish kabi turli xil til ko'nikmalarini mashq qilish va ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirish uchun qo'llash imkoniyatlarini muhokama qiladilar.

4. Berns A., Reyes-Sanchez S. tomonidan olib borilgan turli tadqiqotlarning tizimli ko'rib chiqilishi [1] VR-ni chet tillarni o'qitish uchun qo'llash samaradorligini baholaydi. Tadqiqotchilar VR-dan foydalanish talabalarning motivatsiyasini oshirishi, til ko'nikmalarini oshirishi va xorijiy madaniyati haqidagi bilimlarini oshirishi mumkinligini aniqladilar.

5. Ch.Zheng, H.Liu, M.Gao tomonidan olib borilgan oxirgi o'n yil ichida amalga oshirilgan tadqiqotlarning tizimli sharhi [8] VR-ning tillarni o'qitishdagi keng imkoniyatlarini ochib berishi va uning muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish, madaniyatlararo tushunish va o'quvchilarni rag'batlantirish samaradorligini ta'kidlaydi. Shuningdek, ushbu ilmiy maqolada VR yordamida bajariladigan virtual sayohatlar, interfaol dialoglar va chet tili bo'yicha turli xil amaliy vazifalari kabi imkoniyatlari muhokama qilingan.

6. K.Hester, A.Lu tomonidan yozilgan ilmiy maqolada [3] VR-ning madaniyatlararo kompetentlikni rivojlantirishdagi roli va madaniyatlararo hamkorlikni takomillashtirish ko'rib chiqiladi. Mualliflarning ta'kidlashicha, VR talabalarga real vaziyatlarda gapirish ko'nikmalarini mashq qilish, boshqa madaniyat vakillari bilan muloqot qilish, hamda madaniyatlararo bilim va tushunchalarini kengaytirish imkonini beradi.

7. R.D. Pinto, B. Peixoto, M.Melo, L.Cabral, M.Bessalarning ilmiy maqolasida [6] til va madaniyatni o'rgatish uchun VR va geymifikatsiyani birlashtirish imkoniyatlarini o'rganiladi. Mualliflarning ta'kidlashicha, VR-dan geymifikatsiya bilan birga foydalanish o'quv motivatsiyasini oshirishi, talabalarga til va madaniy muhitga kirishga yordam berishi hamda til qobiliyatlari va ijtimoiy-madaniy kompetentliklarini rivojlantirishi mumkin.

8. B.Chen, Y.Wang, L.Wang qalamiga mansub ilmiy maqolada [2] virtual reallikni chet tillarini o'qitishda qo'llash bo'yicha tizimli sharhni taqdim etilgan. Ushbu ilmiy asarda turli xil virtual reallik dasturlari va ularning so'z boyligini, tinglash qobiliyatini va o'rganilayotgan chet tilida so'zlashuv nutqini rivojlantirishdagi samaradorligi tadqiq qilingan.

Ispan tilini o'qitish va ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirishda virtual reallikdan foydalanishga bag'ishlangan ushbu va boshqa tadqiqotlar va ilmiy ishlar mazkur texnologiyaning afzalliklari va cheklovlarini aniqlashga imkon berib, uni ta'lim amaliyotida yanada samaraliroq qo'llash bo'yicha tavsiyalar beradi.

Ta'lim va tilni o'rganishda virtual reallikdan (VR) foydalanishning nazariy asoslari va tushunchalarini tahlil qilish ushbu texnologiyaning talabalarning ijtimoiy-madaniy kompetentligini samarali rivojlantirish imkoniyatlarini tushunishga imkon beradi. Quyidagi jadvalda ta'limda VR-dan foydalanish bilan bog'liq ba'zi asosiy nazariyalarni keltiramiz:

T/r	Nazariyaning nomi	Nazariyaning mazmuni
1	Konstruktivizm nazariyasi.	Konstruktivistik yondashuv talabani o'quv jarayonidagi faol ishtirokini va o'z bilimlarini shakllantirishni ta'kidlaydi. Virtual reallik immersiya va asl lisoniy va madaniy vaziyatlar bilan o'zaro ta'sir qilish imkoniyatini berib, talabalarga materialni faol tarzda o'rganishni ta'minlaydi.
2	Media ekologiya nazariyasi.	Media ekologiya odamlarning media muhiti bilan o'zaro ta'sirini hamda uning o'rganish jarayoniga ta'sirini o'rganadi. Virtual reallik talabalarga ispan madaniyati va tiliga to'liq kirib borish, ularni turli ijtimoiy-madaniy kontekstlarda o'rganish imkonini beruvchi immersiv muhitni yaratadi.
3	O'yin nazariyasi va geymifikatsiya.	O'yin elementlaridan foydalanish va o'rganishda geymifikatsiya talabalarning motivatsiyasi va faolligini oshirishi mumkin. Virtual reallik ispan tilini o'rganishni va ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirishni rag'batlantiradigan interfaol va qiziqarli ta'lim muhitini yaratish uchun vositalarni taqdim etadi.
4	Tilni kommunikativ tarzda o'rganish nazariyasi.	Kommunikativ yondashuv aloqa ko'nikmalarini rivojlantirish va real vaziyatlarda tildan amaliy foydalanish qobiliyatini rivojlantirish muhimligini tan oladi. Virtual reallik talabalarga virtual qahramonlar va boshqa talabalar bilan o'zaro aloqada bo'lish orqali ispan tilida muloqot qilish imkoniyatini beradi, hamda ularning ijtimoiy-madaniy ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'l qo'yadi.
5	Ijobiy his-tuyg'ular va motivatsiya nazariyasi.	Ijobiy emotsional muhit va yuqori motivatsiya bilimlarni o'zlashtirishga va kompetentliklarni rivojlantirishga yordam beradi. Virtual reallik kuchli emotsional reaksiyalarni keltirib chiqarishi va talabalarning motivatsiyasini yuqori darajada ushlab turishi mumkin, chunki ularning ko'zlari oldida ispan madaniyati va tili jonlanadi.

Ushbu nazariy asoslarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, ta'lim va tilni o'rganishda virtual reallikdan foydalanish zamonaviy pedagogik va uslubiy yondashuvlarga mos keladi, shuningdek, talabalarning ijtimoiy-madaniy kompetentligini faol, amaliy va maqsadli tarzda rivojlantirishga yordam beradi. Ushbu nazariy asoslardan kelib chiqqan holda, ispan tilini o'qitishda VR-dan foydalanish sohasidagi tadqiqotlar O'zbekiston universitetlari talabalarining ijtimoiy-madaniy kompetentligini samarali o'qitish va rivojlantirish uchun maqbul yondashuvlar va strategiyalarni taklif qilishi mumkin.

Muhokama. Ispan tilini o'qitishda virtual reallikdan foydalanish O'zbekiston oliy o'quv yurtlari talabalarining ijtimoiy-madaniy kompetentligini rivojlantirish uchun samarali vosita bo'lishi mumkin. Virtual reallik immersiv muhitni yaratishga imkon beradi, unda talabalar ispan madaniyati va til muhitiga kirib, mamlakatda ispan tilining jismoniy ishtirokiga ehtiyoj sezmaydilar.

Virtual muhitlar 3D modellar, virtual tadbirlar, interfaol topshiriqlar va dialoglarni o'z ichiga olishi mumkin. Ushbu texnologiya talabalarga til ko'nikmalarini rivojlantirishga,

shuningdek, ispan madaniyatini tushunish va moslashishga yordam beradi. Ular do'konda xarid qilish, restoranga tashrif buyurish yoki ona tilida so'zlashuvchilar bilan suhbatlashish kabi haqiqiy aloqa holatlarini taqlid qilish uchun ishlatilishi mumkin.

Bundan tashqari, virtual reallikdan foydalanish talabalar uchun real vaqt rejimida ispan tili ko'nikmalari va bilimlarini qo'llashlari mumkin bo'lgan asl vaziyatlarni yaratishi mumkin. Masalan, ular madaniyatlararo almashinuv simulyatsiyalarida, Ispaniya shaharlariga virtual ekskursiyalarda yoki hatto ispan tilida so'zlashuvchilar bilan virtual uchrashuvlarda qatnashishlari mumkin. Bunday mashg'ulotlar talabalarga ispan madaniyati to'g'risida chuqur tushunchalarni rivojlantirishga, hamda ispanzabon mamlakatlar yoki jamoalar bilan o'zaro aloqada bo'lish uchun zarur ko'nikmalarni egallashga yordam beradi.

Boz ustiga, virtual reallikdan foydalanish, ayniqsa, sayohat qilish imkoniyati cheklangan yoki ispan tili sohiblari bilan bevosita aloqada bo'lgan talabalar uchun foydali bo'lishi mumkin. Virtual reallik ularga cheksiz va moliyaviy qiyinchiliklarsiz lisoniy va madaniy muhitga "sho'ng'ish" imkonini beradi.

Quyidagi jadvalda VR immersiv muhitni yaratish va ispan tili talabalarining ijtimoiy-madaniy kompetentligini rivojlantirishning ba'zi usullarni keltiramiz:

T/r	Usulning nomi	Usulning mazmuni
1	Virtual sayohatlar va ekskursiyalar.	VR yordamida Ispaniya shaharlari, muzeylari, tarixiy yodgorliklari va boshqa madaniy diqqatga sazovor joylarga virtual sayohatlar yaratish mumkin. Talabalar virtual tarzda sayohat qilishlari, ispan madaniyati, atrof-muhit va urf-odatlarini o'rganishlari mumkin. Bunday faoliyat shubhasiz ularning ijtimoiy-madaniy ko'nikmalarini rag'batlantiradi.
2	Virtual qahramonlar bilan interfaol muloqot.	VR talabalarga ispan tilida gaplashadigan va turli xil ijtimoiy-madaniy kontekstlarni taqdim etadigan virtual qahramonlar bilan o'zaro aloqada bo'lish imkoniyatini berishi mumkin. Bunday faoliyat nutq ko'nikmalarini mashq qilish, ispan tilini tushunish va madaniyatlararo muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish uchun foydali bo'lishi mumkin.
3	Asl vaziyatlarni simulyatsiya qilish.	VR talabalar ispan tili va ijtimoiy-madaniy kompetentlik bo'yicha bilimlarini qo'llashlari mumkin bo'lgan real vaziyat simulyatsiyalarini yaratishga imkon beradi. Masalan, ular sayyoh, Ispaniya klinikasidagi bemor yoki Ispaniya madaniy tadbirining ishtirokchisi rolini o'ynashi mumkin. Bunday mashq ularga ispan tili sohiblari duch kelishi mumkin bo'lgan asl vaziyatlarga ko'nikishlariga, hamda til va madaniyatga moslashish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.
4	Virtual darslari.	VR talabalarga virtual dialoglar, matnni tushunish bo'yicha topshiriqlar va yozish topshiriqlarini o'z ichiga olgan interfaol til darslarini taqdim etishi mumkin. Bunday mashqlar talabalarga yanada real va immersiv muhitda til ko'nikmalarini mashq qilish va rivojlantirishga yordam beradi.

Umuman olganda, ispan tilini o'qitishda VR-dan foydalanish talabalarga ispan madaniyati va tiliga chuqurroq kirib, immersiv o'rganish muhitini yaratishga imkon berishi

bilan birgalikda, ularning ijtimoiy-madaniy rivojlanishiga yordam beradi va ispan tilini o'rganishda motivatsiya va samaradorlikni oshiradi.

Boshqa mamlakatlar tajribasini hisobga olgan holda, ispan tilini o'rgatish va ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirish uchun virtual reallikni (VR) qo'llashning quyidagi misollarini ajratib ko'rsatishimiz mumkin:

T/r	Davlatning nomi	VR bilan ishlash mexanizmi
1	Ispaniya	Virtual reallik Ispaniya ta'lim muassasalarida Ispaniya shaharlari, tarixiy joylari va madaniy tadbirlarining virtual muhitini yaratish uchun ishlatiladi, hamda o'quvchilarga ispan madaniyati va tilini interfaol formatda o'rganish, ularning bilimlari va ishtiyoqini rivojlantirish imkonini beradi.
2	AQSH	Amerika maktablari va universitetlarida virtual reallik chet tillarni virtual qahramonlar va vaziyatlar bilan o'zaro aloqada o'rgatish uchun ishlatiladi, shuningdek muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish, tildan foydalanishga bo'lgan ishonchni oshirish va madaniy kompetentlikni rivojlantirishga yordam beradi.
3	Xitoy	Virtual reallik Xitoy ta'lim muassasalarida chet tillarni o'rgatish uchun ishlatiladi hamda talabalarga xorijiy madaniyatiga sho'ng'ish va olingan bilimlarni real vaziyatlarda qo'llash imkoniyatini beradi.
4	Buyuk Britaniya	Buyuk Britaniyadagi ba'zi o'quv markazlari virtual sayohat, hamda lisoniy va madaniy tarkibiy qismlarni o'z ichiga olgan interfaol darslarni yaratish uchun chet tillarni o'rgatishda virtual reallikdan foydalanadi.
5	Yaponiya	Yaponiyada virtual darslar mavjud bo'lib, u yerda talabalar ispan o'qituvchilari bilan o'zaro aloqada bo'lishlari hamda xorijiy madaniy muhitida real vaziyatlarda ishtirok etishlari mumkin.

Ushbu misollar turli mamlakatlarda ispan tilini o'rgatish va ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirishda virtual reallikning muvaffaqiyatli tarzda qo'llanilishini ko'rsatadi. Ular VR-ning immersiv va interfaol ta'lim muhitini yaratishda samaradorligini qo'llab-quvvatlaydi, shuningdek talabalarni ispan madaniyatiga singdirish va ularning til qobiliyatlari va madaniy xabardorlik darajasini oshirishga yordam beradi. Boshqa mamlakatlarda qo'llaniladigan virtual reallikdan foydalanish ushbu texnologiyani o'quv jarayoniga joriy etishda O'zbekiston oliy o'quv yurtlari uchun ilhom va namuna bo'lishi mumkin.

Ispan tilini o'qitishda virtual reallikdan foydalanishda ushbu usulni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun zarur bo'lgan texnik talablar muhim jihat hisoblanadi. Ispan tilini o'qitishda virtual reallikdan foydalanishning texnik jihatlarini ko'rib chiqishda bir nechta omillarni hisobga olish kerak.

– **Tarmoq o'tkazuvchanligi.** Virtual reallikdan foydalanish uchun yetarlicha barqaror va yuqori tezlikdagi Internet aloqasi talab qilinadi. Ushbu holat nuqsonsiz ishlashni ta'minlaydi va virtual shovqin tajribasiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan kechikishlarni yo'q qiladi. Shuni yodda tutish kerakki, virtual reallik ko'proq ma'lumot iste'mol qilishi mumkin, shuning uchun uzluksiz ishlash uchun tarmoqda yetarli trafik mavjudligiga ishonch hosil qilish kerak.

– **Virtual reallik uskunalari.** Virtual reallikdan samarali foydalanish maxsus jihozlarni talab qiladi. Virtual reallik (VR) minigarnaturalari virtual makonga sho'ng'ishni ta'minlaydigan asosiy tarkibiy qism hisoblanadi. Qulay foydalanishni ta'minlash va ta'lim tajribasini yaxshilash uchun sifatli va dasturiy ta'minotga mos keladigan minigarnaturalarni tanlash muhimdir.

– **Kompyuterlar va dasturiy ta'minot.** Virtual reallikni ishga tushirish uchun grafik yuklamani boshqaradigan va interfaol muhitni yaratadigan kuchli kompyuter kerak. Infratuzilmani rivojlantirishda virtual reallik bilan ishlashga imkon beradigan tegishli dasturiy ta'minotni qo'llab-quvvatlash zarurligini ham hisobga olish kerak.

– **Texnik infratuzilmani qo'llab-quvvatlash.** Virtual reallikdan muvaffaqiyatli foydalanish nafaqat o'qituvchilar va talabalar uchun tegishli jihozlarni, balki undan foydalanishni qo'llab-quvvatlovchi infratuzilmani ham talab qiladi. Bunga tegishli dasturiy ta'minotga kirish, VR minigarnaturalaridan foydalanish qulayligi uchun jihozlangan xonalar va muammolar yuzaga kelganda yordam berishga tayyor bo'lgan texnik xodimlarni qo'llab-quvvatlash ham kiradi.

– **Talabalar yotoqxonalariga arzon jihozlarni taqdim etish,** shuningdek, talabalar istalgan vaqtda va istalgan joydan VR treningidan foydalanishlari uchun juda muhimdir. Ushbu jihat ta'lim muassasalari tomonidan moliyaviy investitsiyalar va rejalashtirishni talab qiladi.

Yuqoridagi texnik jihatlarni hisobga olgan holda, ispan tilini o'qitishda virtual haqiqatni joriy etish jiddiy yondashuvni va zarur texnik infratuzilmaning mavjudligi va qo'llab-quvvatlanishi bilan bog'liq muammolarni har tomonlama hal qilishni talab qiladi. IT mutaxassislarini to'g'ridan-to'g'ri jalb qilish va texnik uskunalar yetkazib beruvchilari bilan maslahatlashish ushbu jarayonni sezilarli darajada soddalashtirishi hamda ta'limda virtual reallikdan samarali foydalanishni ta'minlashi mumkin.

Ispan tilini o'qitishda virtual reallikdan foydalanishda muhim jihat o'qituvchilar va talabalar uchun jihozlarning mavjudligi va foydalanish osonligi hisoblanadi. Ushbu masalalarni ko'rib chiqish moliyaviy cheklovlarni aniqlaydi va zarur jihozlarni ta'minlaydi.

Moliyaviy cheklovlar ta'lim muhitida virtual reallikka kirishni qiyinlashtiradigan muhim omil hisoblanadi. VR minigarnaturalari va tegishli texnik xususiyatlarga ega kompyuterlar kabi virtual reallik uskunalari katta sarmoyalarni talab qilishi mumkin. Ushbu holat ba'zi muassasalarda yoki alohida o'qituvchilar va talabalar uchun jihozlardan foydalanish mumkinligini cheklashi mumkin. Shuning uchun uskunani sotib olish maqsadida moliyaviy manbalarni topish, uskunani ijaraga olish yoki mavjud resurslardan foydalanish kabi muqobil variantlarni ko'rib chiqish muhimdir.

Bundan tashqari, virtual reallikdan foydalanish uchun mos o'quv xonalari va makonga ega bo'lish ham muhim jihatdir. Ta'lim muassasalari virtual reallikni qo'llab-quvvatlaydigan binolarning joylashuvi va jihozlarida cheklovlarga duch kelishi mumkin. Virtual reallikdan samarali foydalanish uchun qulay va mos xonalarni ta'minlash kerak. Bunga talabalarning erkin harakatlanishi uchun yetarli joy bo'lishi, to'g'ri yoritishni ta'minlash va uskunani muammosiz o'rnatish imkoniyati kiradi.

Ushbu muammolarni hal qilish uchun ta'lim muassasalarini moliyalashtirish va jihozlashga bag'ishlangan tahlil va rejalashtirish zarur. Byudjet cheklovlarni belgilash hamda o'qituvchilar va talabalarning virtual reallik uskunalari bilan jihozlash ehtiyojlarini hisobga

olish muhimdir. Ushbu jihat o'quv jarayonining bir qismi sifatida zarur jihozlarning mavjudligini ta'minlash uchun moliyaviy dasturlarni boshlash yoki homiylik yordamini izlashni o'z ichiga olishi mumkin.

Muqobil yechim sanoat bilan hamkorlik qilish yoki asbob-uskunalarini ijaraga olish bo'lishi mumkin. Bunda ta'lim muassasalariga minimal moliyaviy xarajatlar bilan virtual reallikdan yanada moslashuvchan tarzda foydalanish imkoni beriladi. Virtual reallikdan foydalanishga moslashtirilishi mumkin bo'lgan mavjud resurslar va jihozlarni baholash ham muhimdir.

Moliyaviy cheklovlar, xonalar va jihozlardan ehtiyoji mavjudligini tushunish talabalar va o'qituvchilarning virtual reallikka kirishini ta'minlash uchun amaliy strategiyalarni ishlab chiqishga imkon beradi. Ustuvorliklarni belgilash va muqobil yechimlarni topish barcha to'siqlarni yengib o'tishga hamda O'zbekistonda nafaqat ispan tilini, balki boshqa chet tillarni o'qitishda virtual reallikdan foydalanishni kengaytirishga yordam beradi.

Natijalar. Ispan tilini o'rgatish va ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirishda virtual reallikdan (VR) foydalanish asl til va madaniy vaziyatlarni yaratishda bir qator afzalliklarni beradi:

T/r	Afzallikning nomi	Afzallikning mazmuni va izohi
1	Immersiv haqiqiylik.	VR ispan tilidagi haqiqiy vaziyatlarga imkon qadar yaqin bo'lgan virtual muhitlarni yaratishga imkon beradi. Talabalar nutq, muloqot uslublari, madaniy amaliyotlar va urf-odatlarini aniq yetkazadigan virtual qahramonlar va ob'ektlar bilan o'zaro aloqada bo'lish orqali asl ispan madaniyati va tiliga sho'ng'ishlari mumkin.
2	Muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish.	VR talabalarga ispan tilida muloqot qilish ko'nikmalarini mashq qilish imkoniyatini beradi. Virtual qahramonlar va vaziyatlar bilan o'zaro aloqada bo'lish, savollar berish, replikalarga javob berish va suhbatlar o'tkazish qobiliyati nutq va analitik fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.
3	Madaniyatlararo tushunish.	VR talabalarga ispan madaniyatining turli xil ijtimoiy-madaniy kontekstlarini tushunish va ularga moslashishga yordam berish orqali ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirishga yordam beradi. Ularning virtual vaziyatlar orqali ispan urf-odatlarini, qadriyatlarini va xulq-atvor stereotiplariga duchor bo'lishi ularga hurmat va yangi madaniy muhitga moslashishni rivojlantirishga yordam beradi.
4	Motivatsiya va ishtiyoqning kuchayishi.	Ispan tilini o'rgatishda VR - dan foydalanish noyob va qiziqarli o'quv stsenariyalarini yaratadi. Talabalar virtual olamlarda ishtirok etishlarini his qilishlari mumkinligi ularning motivatsiyasini hamda ispan tili va madaniyatini o'rganishga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi. Bunday mashg'ulotlar ayniqsa, tilni o'rganishning yangi va qiziqarli usullarini izlayotgan talabalar uchun asqotishi mumkin.

5	Xatolar ustida ishlash imkoniyati.	VR talabalarga xavfsiz va qo'llab-quvvatlovchi muhitda tajriba o'tkazish, xato qilish hamda til va madaniy kompetentlik ko'nikmalarini takomillashtirish imkonini beradi. Ular yangi til konstruktsiyalari va madaniyatlararo ko'nikmalarni mashq qilishlari, tezkor teskari aloqani olishlari hamda natijalarni yaxshilash uchun vaziyatni takrorlash imkoniyatiga ega bo'lishlari mumkin.
---	------------------------------------	---

Umuman olganda, ispan tilini o'qitishda asl lisoniy va madaniy vaziyatlarni yaratishda virtual reallikdan foydalanish talabalarga ispan madaniyati va tilini samarali o'rganish imkonini beradi, shuningdek, yanada real va ta'sirli o'quv muhitini yaratadi. Bunday mashqlar muloqot ko'nikmalarini, madaniyatlararo tushunishni va talabalarning umumiy ta'lim motivatsiyasini rivojlantirishga yordam beradi. O'zbekiston oliy o'quv yurtlari talabalarining ijtimoiy-madaniy kompetentligini rivojlantirish uchun o'quv jarayonida virtual reallikdan samarali foydalanish bo'yicha ba'zi tavsiyalar va amaliy maslahatlarni taqdim etamiz:

1. VR-ni o'quv dasturlarini rejalashtirishga integratsiya qilish. VR ispan tili va madaniyatini o'qitishning to'liq va ajralmas qismi bo'lgan tarzda o'quv dasturlarini yaratish. Asl ijtimoiy-madaniy vaziyatlarni aks ettiruvchi amaliy topshiriqlar va simulyatsiyalarni o'z ichiga olgan kurslarni ishlab chiqish.

2. Texnik vositalarning mavjudligini ta'minlash. O'quv jarayonida VR-dan foydalanish uchun zarur uskunalar va texnik vositalar mavjudligini ta'minlash. Talabalar virtual reallik qurilmalariga kirishlari mumkin bo'lgan VR laboratoriyalarini yaratish yoki mavjudlarini yangilash..

3. VR skriptlari va kontentini ishlab chiqish. Ta'lim maqsadlariga mos keladigan va ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirishga yordam beradigan tayyor VR skriptlari va kontentini ishlab chiqish yoki ulardan foydalanish. Ehtimolli variantlar virtual ekskursiyalar, real dialoglar, ijtimoiy vaziyatlarning virtual simulyatsiyalari va boshqalardan iborat bo'lishi mumkin.

4. Faol muloqotni rivojlantirish. VR-dan foydalangan holda talabalar uchun virtual qahramonlar va boshqa talabalar bilan faol muloqot qilish imkoniyatini yaratish. VR-da ispan tilini o'rgatish guruh muhokamasi, rolli o'yinlari va loyihalar bo'yicha topshiriqlarni o'z ichiga olishi mumkin.

5. Mustaqil tadqiq qilish imkoniyatini taqdim etish. Talabalarni VR muhitida ispan tili va madaniyatini mustaqil o'rganishga undash, ularga mavzu yoki vazifani tanlash erkinligini berish, hamda VR-dan foydalanishda tadqiqot yondashuvini rag'batlantirish.

6. Tegishli qo'llab-quvvatlash va teskari aloqani taqdim etish. O'qituvchilarni o'quv jarayonida VR-dan foydalanishga oldindan o'rgatish va uni qo'llashda tegishli yordam ko'rsatish. Talabalarga motivatsiya va ko'nikmalarni rivojlantirish uchun teskari aloqani taqdim etish.

Ushbu tavsiyalar va amaliy maslahatlarni inobatga olgan holda, ispan tilini o'qitish va O'zbekiston oliy o'quv yurtlari talabalarining ijtimoiy-madaniy kompetentligini rivojlantirishda virtual reallikdan foydalanish talabalarning har tomonlama rivojlanishiga ko'maklashuvchi samarali va o'ziga tortuvchi vosita bo'lishi mumkin.

Xulosa. Shunday qilib, virtual reallik (VR) O'zbekiston ta'lim tizimida talabalarning ijtimoiy-madaniy kompetentligini rivojlantirish uchun noyob imkoniyatni taqdim etadi.

Mamlakatdagi madaniy an'analar va millatlarning xilma-xilligini hisobga olgan holda, VR-dan foydalanish, ayniqsa, turli xil ijtimoiy-madaniy kontekstlarni tushunishni hamda boshqa madaniyatlar vakillari bilan hamkorlik qilishni o'rganishni istagan talabalar uchun foydali bo'lishi mumkin.

O'zbekiston ta'lim tizimida virtual reallikdan foydalanish talabalarning ispan tilini o'rganishda ijtimoiy-madaniy kompetentligini rivojlantirishga katta foyda keltirishi mumkin. Bunday faoliyat ularni ispan tilida so'zlashadigan mamlakatlar bilan samarali hamkorlikka tayyorlashga yordam beradi, ularning madaniyatlararo ko'nikmalari va qobiliyatlarini xalqaro kontekstda mustahkamlaydi.

Adabiyotlar/Литература/References

1. Berns A., Reyes-Sanchez S. (2021) A Review of Virtual Reality-Based Language Learning Apps // RIED. Revista Iberoamericana de Educacion a Distancia, vol. 24, no.1, 2021. DOI: <https://doi.org/10.5944/ried.24.1.27486>
2. Chen B., Wang Y., Wang L. (2022) The Effects of Virtual Reality-Assisted Language Learning: A Meta-Analysis // Sustainability, No.14, 3147. DOI: <https://doi.org/10.3390/su14063147>
3. Hester, Kristen & Lu, Anya. (2023). Virtual Reality to Increase Intercultural Competence and Openness. 399-415. DOI: <https://doi.org/10.22492/issn.2186-2303.2023.32>
4. Hua C., Wang J. (2023) Virtual reality-assisted language learning: A follow-up review (2018-2022) // Frontiers in Psychology. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1153642>
5. Parmaxi A. (2020). Virtual reality in language learning: a systematic review and implications for research and practice // Interactive Learning Environments. 31. 1-13. DOI: <https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1765392>.
6. Pinto, R.D. Peixoto, B., Melo, M., Cabral, L., Bessa, M. (2021) Foreign Language Learning Gamification Using Virtual Reality—A Systematic Review of Empirical Research. Educational Sciences 2021, 11, 222. <https://doi.org/10.3390/educsci11050222>
7. Shadiev R., Wang X., Yueh Min H. (2020) Promoting Intercultural Competence in a Learning Activity Supported by Virtual Reality Technology // International Review of Research in Open and Distributed Learning. Volume 21, Number 3. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1267463.pdf> (murojaat sanasi 17.10.2023)
8. Zheng Ch., Liu H., Gao M. (2021) Virtual reality in language education: A systematic review of research in the past decade // 2021 International Conference on CALL – Conference Proceedings. URL: https://www.chinacall.org.cn/conference2021/file/ChinaCALL2021_Conference%20Proceedings_short%20papers.pdf (murojaat sanasi 21.10.2023)

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 11 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).